

Irena Žerjal

PREZIR V OBEH SMEREH

Čas me preganja. Skušala bom strniti misli o sedanjih dilemah med slovenskim Trstom in kozmopolitsko Ljubljano. Obstaja tradicionalna oblika prezira v obeh smereh. Tržaški Slovenci, ali tisti na obrobju Trsta, med katerimi sem tudi jaz, hočejo ohraniti slovenstvo, saj so se zanj borili in krvaveli naši predniki v dveh vojnah. Po vseh pritiskih so nastale hude razmere, saj se popolnoma slovenska področja krčijo v dvojezično ozemlje. Slovenski emigrantski priliv po drugi svetovni vojni je bil dvorezen meč: na eni strani so emigranti zbuvali pri zaveznikih spoštovanje, saj so bili antikomunisti, po drugi strani pa so prav njihovi privilegiji v škodo tukajšnjim levičarsko usmerjenim Slovincem. Razmere so se uglajevale v skupni usodi, saj smo živeli v mirni dobi: politični nasprotniki so doživeli presenetljive spremembe kar v lastni hiši: novi rodovi so se med seboj poročali, saj so se združevali na istih prireditvah; hodili v iste cerkve, plesali na istih šagrah, se učili v istih šolah in hodili po odpravi vizumov v isto Slovenijo. Če ostanem pri izobraženih, prav pri revijah Most in Zaliv: veliko nas je sodelovalo pri obeh. In če si dovolim razkošno pričevanje: ne uredniki Zaliva ne uredniki Mosta me niso nikoli karali, češ kako da si povsod! Bila sem tam, kjer so me potrebovali: Most je bil dovteten za filmsko tematiko in sem v njem objavljala zgodovino slovenskega filma, Zaliv je bil dovteten za pesništvo, predvsem pa sem urednika Pahorja preprosila, da mi je bilo v Zalivu dovoljeno objavljati dva romana v nadaljevanjih. Ko v današnjih časih obravnavajo zgodovino obeh revij, se počutim kot državna skrivnost, ker me niti za kroniko omenjenih revij ne potrebujejo več. Nič ne de. Tudi z zamenjavo »literarnih dam« gre življenje dalje, izkušnje na teh področjih pa niso nikomur škodljive. V zamejstvu ni Kijejskih vrat, lahko objavljaš v Mladiki, lahko izdaš samozaložniško knjigo, osebna nasprotstva pa so povsod, ker je človeška narava nepopolna.

Kaj mi pomeni Ljubljana? Mojo mladost! Kruto in neizprosno mi je pred več kot tridesetimi leti bilo dano vedeti, da je teža pesničinih prošenj lahka, da tedanja oblast v Ljubljani ni bila suverena, in da je hotela odpihniti politične nasprotnike po želji nekega drugega centra. Kako naj si sicer razlagam vsesplošen preplah, ko sem rotila politike, naj omogočijo svobodno kroženje političnih prepričanj, ko so Pučnika 1964. leta drugič zaprili? Ne vem, zakaj je Josip Vidmar klonil politikom v tistem času, toda leta minevajo, človeško življenje pa je kratko in nemalokrat polno bolečin. Ker sem se tedaj odločila, da bom kljub hudim težavam ostala v Sloveniji, saj me je ob tem podpiralo sorodstvo in sem takoj dobila službo, sem se zaposlila na severnem delu Slovenije, na Ravnah. Našla sem čudovita prijateljstva, ki so trajna, ljudi, ki odtehtajo besedo »provinca« zaradi svoje človeške veličine. Ko sem se

vrnila v rojstno vas in zaključevala izpite na Ljubljanski univerzi, sem se morala sprijazniti z brezposelnostjo. Ni bilo konca tegob: sledile so razlastitve in kakor sem še vedno prepričana, v stilu asimilatorske politike. Pa kako bi je veliki narodi ne izvajali! In zakaj bi zatirani manjšinci ne smeli biti proti asimilaciji? Naj jočemo ali ne, s propadanjem slovenske pisane besede na Tržaškem propada slovenstvo, ker se krnijo možnosti za prihodnje rodove. Predolgo smo morali biti samorastniški, da bi zmogli prenašati še posmehovanje, češ da smo zgolj najmanjše dete z oznako »zamejsko«; čemu?

Sem avtorica samozaložniških knjig, ki so imele v preteklosti velik uspeh. Ne, nisem izrinjena, saj bom v Naši ženi objavljala kratek roman Šaverjev hrib, vsako sredo snemamo in predvajamo na tržaškem radiu oddajo o pesništvu SLOVENSKI MELOS, neznansko rada zahajam v gledališče, ki je v Trstu zelo pristrčno, hodim v službo z avtobusi in se pogovarjam najraje v svoji materinščini. Veliko berem in sem trenutno nesposobna napisati kaj tako pomembnega, kot je napisal Seifert: »Tako je pač življenje. Hiti in v naglici marsikaj izgublja, samo da bi moglo naprej, da bi se nadaljevalo samo v sebi...« (Iz Vseh lepot sveta, na strani 371)

Trst, 4. 2. 1996